Talousvaliokunta
Eduskunta

Vastine
5.3.2026

VN/12/2026

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN VASTINE ASIASSA HE 204/2025 VP; HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE PATENTTILAIKSI

Talousvaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä vastinetta valiokunnalle asiassa HE 204/2025 (hallituksen esitys patenttilaiksi) annettuihin asiantuntijalausuntoihin. Vastine on valmisteltu yhteistyössä puolustusministeriön kanssa siltä osin, kuin vastine käsittelee puolustusministeriön toimialaan liittyviä kysymyksiä.

Työ- ja elinkeinoministeriö ottaa lausunnossaan kantaa asiantuntijalausuntoihin siltä osin kuin niissä ehdotetaan muutoksia lakiesityksen sisältöön.

Keksinnön pakkolisensointi (104–110 §) ja pakkolunastus valtiolle (111 §)

Useassa asiantuntijalausunnossa otetaan kantaa keksinnön pakkolisensointia ja pakkolunastusta koskeviin säännöksiin (104–111 §) ja niiden keskinäiseen suhteeseen.

Asiantuntijalausunnoissa on ensinnäkin kiinnitetty huomiota siihen, että lakiesityksen 111 §, joka koskee keksinnön pakkolunastuksesta valtiolle valmiuslain 3 §:ssä tarkoitetuissa poikkeusoloissa, on soveltamisalaltaan huomattavasti laajempi kuin lausuntokierroksella ollut pykäläluonnos, jossa käytettiin pakkolunastussäännöksen soveltamisalan rajaamiseksi vastaavaa sanamuotoa kuin nykyisen patenttilain 75 §:ssä eli ”maan ollessa sotatilassa tai sodan vaaran uhatessa”.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa tältä osin, että 111 §:ään ehdotettu viittaus valmiuslain 3 §:ään tehtiin oikeusministeriön HE-luonnoksesta antaman lausunnon perusteella, mutta 111 §:ssä oli ko. lausunnon mukaisesti tarkoitus viitata täsmällisemmin valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohtiin, jotka koskevat ns. sotatilapoikkeuksia. Säännöksen soveltamisalaa ei ole ollut tarkoitus laajentaa kaikkiin valmiuslain 3 §:ssä määriteltyihin poikkeusoloihin, minkä vuoksi soveltamisalan laajentamista ei käsitellä myöskään hallituksen esityksen perusteluissa. Työ- ja elinkeinoministeriö esittää näin ollen, että valiokunta korjaisi lakiesityksen 111 §:n viittauksen valmiuslain 3 §:ään seuraavalla tavalla: ”Suomen ollessa valmiuslain (1552/2011) 3 §:n *1 ja 2 kohdassa* tarkoitetuissa poikkeusoloissa…”.

Elinkeinoelämän keskusliitto (EK) esittää, että hallituksen esityksen 111 § tulisi poistaa kokonaan. Vaihtoehtoisesti pykälän muotoilu tulisi vähintäänkin muuttaa vastaamaan voimassa olevaa patenttilakia. Keskuskauppakamari (KKK) esittää niin ikään harkittavaksi 111 §:n poistamista kokonaan. Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että HE-luonnoksesta kevätkaudella 2025 järjestetyllä lausuntokierroksella ei juurikaan otettu kantaa keksinnön pakkolunastusta koskevan säännösehdotuksen sisältöön. Yksikään lausunnonantaja ei esittänyt ko. säännöksen pois-

tamista patenttilaista. Sen sijaan puolustusministeriö otti lausunnossaan kantaa pakkolunastussäännöksen tarpeellisuuteen ja piti tärkeänä, että myös uusi patenttilaki mahdollistaa keksinnön pakkolunastuksen valtiolle maan ollessa sotatilassa tai sodan vaaran uhatessa.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä sitä, että nykyisen patenttilain mukainen keinovalikoima, jolla turvataan yhteiskunnan elintärkeät toiminnot maan ollessa valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa, kuten sotatilassa, pysyy samana kuin mitä se on tälläkin hetkellä. On tärkeää, että Suomen ollessa em. poikkeusoloissa, kaikki yhteiskunnan resurssit voidaan tarvittaessa valjastaa poikkeusoloista selviämiseen. Tällöin on kyse koko yhteiskunnan toimintakyvystä, ja pakkolunastus voisi kohdistus esimerkiksi keksintöön, joka liittyy sairaanhoitoon tai muuhun vastaavaan yhteiskunnalle elintärkeään toimintoon. Säännös ei toisin sanoen koske ns. maanpuolustukselle merkityksellisiä keksintöjä eli keksintöjä, joiden salassa pitäminen on maanpuolustuksen kannalta tärkeää[1], vaan ns. julkisia keksintöjä, joilla on sotatilan kaltaisissa poikkeusoloissa erityisen keskeinen yhteiskunnallinen merkitys. Säännös ei myöskään kohdistuisi pelkästään suomalaisiin patentinhaltijoihin, vaan kaikkiin patentinhaltijoihin, joilla on Suomessa voimassa olevia patentteja.

Koska nykyisen patenttilain 75 §:ää ei koskaan ole jouduttu soveltamaan, on vaikea esittää käytännön esimerkkiä tilanteesta, jossa keksinnön pakkolisensointi ei riittäisi turvaamaan yleisiä etuja valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa tarkoitetuissa poikkeusoloissa. Valtioneuvosto pitää kuitenkin tärkeänä sitä, että tällainen keino on tarvittaessa käytettävissä ja korostaa, että keino olisi viimesijainen suhteessa muihin käytettävissä oleviin keinoihin, kuten pakkolisensointiin, mikä todetaan myös hallituksen esityksen perusteluissa. Viimesijaisuutensa vuoksi 111 §:n soveltaminen olisi käytännössä erittäin poikkeuksellista.

Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että nykyisen patenttilain pakkolisenssisäännöksiä ei myöskään ole jouduttu juurikaan soveltamaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö kyseisille säännöksille olisi tarvetta, vaan pakkolisenssi- ja pakkolunastussääntely heijastuu käytännössä pakkolisensoinnin ja -lunastuksen sijaan tehtävien sopimusten syntyyn ja sisältöön eräänlaisena perälautavaikutuksena ja sen tarkoituksena on lieventää patenttisuojan haittavaikutuksia yhteiskunnalle. Kuten hallituksen esityksen vaikutustenarvioinnissa todetaan, yhteiskunnan kannalta optimaalinen patenttijärjestelmä tasapainoilee innovaatiokannustimien luonnin ja innovaatioiden hyödyntämisen mahdollisimman pienen rajoittamisen välillä (HE, s. 20).

Asiantuntijalausunnoissa on lisäksi kiinnitetty huomiota siihen, että ehdotettu 111 §:n säännös on eräiltä osin epäselvä. Suomen teollisoikeudellisen yhdistyksen (STY) ja Suomen AIPPI ry:n näkemyksen mukaan talousvaliokunnan mietinnössä tulisi täsmentää, mitä prosessia poikkeusolojen toteamisessa täytyy noudattaa ennen keksinnön pakkolunastamista. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa tältä osin, että 111 §:ään ehdotetulla viittauksella valmiuslain 3 §:n 1 ja 2 kohdissa määriteltyihin poikkeusoloihin on ollut tarkoitus rajata säännöksen soveltaminen sellaisiin tilanteisiin, joissa valtioneuvosto on yhteistoiminnassa tasavallan presidentin kanssa todennut maassa vallitsevan poikkeusolot ja päättänyt toimivaltuuksien käyttöönotosta valmiuslaissa säädettyjen menettelyjen mukaisesti. Useampi lausunnonantaja katsoo lisäksi, että 111 §:ssä tulisi säätää ”täyden korvauksen” määräytymisen perusteista. Ministeriö katsoo, että täyden korvauksen määrittämistä varten 111 §:ään voidaan lisätä tarkempia säännöksiä. Esimerkkinä voitaisiin käyttää korvausten määrittämistä patentinloukkaustilanteessa.

Suomen AIPPI ehdottaa lausunnossaan, että patenttilain pakkolisensointia koskevaan 110 §:ään kirjattaisiin TRIPS-sopimuksen 31 (b) artiklan ns. kiireellisyyspoikkeus. Sen mukaan pakkolisensoinnin edellytyksenä olevien kaupallisten etukäteisneuvotteluiden menettelyvaatimuksesta voitaisiin poiketa kansallisessa hätätilanteessa ja muissa äärimmäisen kiireellisissä tapauksissa, joissa on kysymys julkisesta, muusta kuin kaupallisesta käytöstä. Tällainen kirjaus voisi Suomen

[1] Laki maanpuolustukselle merkityksellisistä keksinnöistä (551/1967), jonka uudistamista valmistellaan parhaillaan työ- ja elinkeinoministeriössä.

AIPPI ry:n mukaan osaltaan selkeyttää pakkolisenssin käyttökelpoisuutta myös sellaisissa hätätilanteissa, joista on säädetty myös pakkolunastuksen yhteydessä (111 §). Työ- ja elinkeinoministeriö pitää ns. kiireellisyyspoikkeuksen kirjaamista 110 §:ään mahdollisena, mutta katsoo, ettei se TRIPS-sopimukseen pohjautuvan terminologiansa vuoksi sellaisenaan täysin istu kansalliseen sääntelyyn, vaan esimerkiksi termi ”kansallinen hätätilanne” tulisi yhdenmukaistaa valmiuslain 3 §:n mukaisen poikkeusolojen määritelmän kanssa.

Patentin osittainen mitätöiminen (113 §)

Useassa asiantuntijalausunnossa otetaan kantaa ehdotettuun 113 §:ään, joka koskee patentin mitätöimistä ja osittaista mitätöimistä. Esimerkiksi SPAY kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että esimerkiksi muutettujen vaatimusten hyväksymiskriteereitä, vaihtoehtoisten pyyntöjen määrää, osittaismitätöintiä koskevan pyynnön esitysajankohtaa ja mahdollisuutta muuttaa pyyntöään tai esittää uusi pyyntö ei ole täsmennetty patenttilakiehdotuksessa.

Suomen AIPPI ja STY katsovat, että ehdotetun pykälän sanamuoto jättää epäselväksi sen, onko tuomioistuimella mahdollisuus julistaa patentti osittain mitättömäksi, jos tuomioistuin katsoisi esitettyjen mitättömyysperusteiden riittävän patentin julistamiseen ainoastaan osittain mitättömäksi, mutta patentinhaltija ei ole pyytänyt patentin suoja-alan supistamista muutettujen patenttivaatimusten mukaisesti.

Hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan, että 113 §:n tarkoituksena on antaa patentinhaltijalle mahdollisuus puolustautua mitätöintikannetta vastaan sitä koskevan käsittelyn yhteydessä. Ehdotetulla sääntelyllä ei ole tarkoitus poiketa oikeudenkäymiskaaren siviiliprosessinormistosta. Kantaja voisi edelleen yleisten siviiliprosessisäännösten nojalla vaatia kanteessaan patentin mitätöimistä vain osittain (HE, s. 78). Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että lakiesityksen 113 §:n sanamuotoa ei tarvitse tältä osin muuttaa ja pitää tarkoituksenmukaisena sitä, että 113 §:n 3 momentti sisältää maininnat ”patentinhaltijan pyynnöstä” ja ”patentinhaltijan esittämällä tavalla”.

Markkinaoikeus esittää lausunnossaan, että patentin osittaista mitätöintiä koskevan 113 §:n 3 momentin loppuun lisättäisiin maininta siitä, että muutettujen patenttivaatimusten tulee olla selkeitä ja tiiviitä. Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, että em. lisäysehdotus on lakiesityksen tavoitteiden mukainen. Tarkoituksena on, että muutetut patenttivaatimukset täyttävät ehdotetun 29 §:n mukaiset ”selkeyden ja tiiviyden” vaatimukset.

Yksinoikeuden sisältö (16 §)

Markkinaoikeus ehdottaa lausunnossaan, että lakiesityksen 16 §:n sanamuotoa muutettaisiin siten, että säännös vastaisi täsmällisemmin TRIPS-sopimuksen 28 artiklaa ja Ruotsin patenttilain 3 luvun 1 §:ää, joissa ei mainita patentinhaltijan itsensä hyödyntämisoikeudesta mitään. Patentinhaltijan yksinoikeus on käytännössä kielto-oikeus eikä edes patentinhaltija itse saa kaikissa tapauksissa hyödyntää ammattimaisesti patentilla suojattua keksintöään.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo, että 16 §:n ensimmäisen lauseen sanamuotoa voisi selkeyttää esim. näin: ”Patentilla saavutettu yksinoikeus sisältää sen, ettei *kolmas osapuoli saa ilman* ~~muu kuin~~ patentinhaltija*n* ~~ilman tämän~~ lupaa ~~saa~~ hyödyntää keksintöä:”.

Patentin myöntämiseen vaikuttamaton julkistaminen (ns. armonaika, 14 §)

Lakiesityksen 14 §:ssä säädettäisiin ns. armonajasta eli siitä, että tietyissä tapauksissa ennen hakemuksen tekemistä julkiseksi tullut tieto keksinnöstä ei estä keksinnön patentointia. Suomen Patenttiasiamiesyhdistys (SPAY) katsoo lausunnossaan, että armonajan määritelmän tulisi kattaa sekä uutuus että keksinnöllisyys ja näin ollen 14 §:n perusteluissa tulisi mainita uutuuden lisäksi keksinnöllisyys.

Työ- ja elinkeinoministeriö katsoo SPAY:n tavoin, että 14 §:ssä tarkoitettu keksinnön aiempi julkiseksitulo ei voi muodostaa uutuuden eikä keksinnöllisyyden estettä, koska molemmat kriteerit ovat keksinnön patentoinnin kannalta olennaisia. Ehdotettua 14 §:ää sovellettaessa keksinnöllisyyden tarkastelu on kuitenkin toissijaista suhteessa uutuuden tarkasteluun. Esimerkiksi Euroopan patenttisopimuksen (EPC) 55 artiklan suomenkielisen käännöksen otsikko on ”julkistaminen, joka ei muodosta uutuuden estettä”. Asian toteaminen nimenomaisesti valiokunnan mietinnössä voisi vähentää mahdollisia tulkintaepäselvyyksiä.

Patenttivaatimusten selkeys ja tiiviys (29 §)

SPAY pitää lakiesityksen 29 §:ään valittua muotoilua ”selkeä ja tiivis” siinä mielessä ongelmallisena, että toisin kuin kansainvälisissä patenttisopimuksissa käytetty ilmaus ”concise”, sana ”tiivis” kääntää huomion patenttivaatimusten loogisen fokusoitumisen sijaan vaatimusten pituuteen.

Ministeriö toteaa, että 29 §:ssä käytetystä terminologiasta on käyty paljon keskustelua eri sidosryhmien kanssa hallituksen esityksen valmistelun yhteydessä. Ilmaisu ”tiivis” on yleiskielellä ymmärrettävämpi ja yksiselitteisempi ilmaisu kuin ”ytimekäs”. Sanamuodon tarkoituksena on mm. estää patenttivaatimusten pitkä ja vaikeasti tulkittava esittäminen patenttihakemuksessa.

Patenttivalitusasiat (121 §)

STY esittää, että lakiesityksen 121 §:ssä tarkoitettua pätevää syytä tarkennetaan toteamalla ainakin, että pätevänä syynä uusien patenttivaatimusten esittämiselle ei voida pitää yksinomaan sitä, että uudet patenttivaatimukset ovat aikaisempia suppeammat.

Työ- ja elinkeinoministeriö ei pidä em. tarkennusta tarpeellisena, koska jos pätevänä syynä uusien patenttivaatimusten esittämiseen pidettäisiin jo sitä, että uudet patenttivaatimukset ovat suoja-alaa kaventavia, menettäisi pykälä käytännössä merkityksensä, kuten STY lausunnossaan toteaa. Lakiesityksen 121 §:n perusteluissa ei ole kovin laajalla esimerkkiluettelolla määritetty sitä, mikä voi olla ”pätevä syy”, koska tuomioistuimelle on haluttu tältä osin jättää harkintavaltaa.

Muita huomioita

STY ja Suomen AIPPI ehdottavat, että talousvaliokunnan mietinnössä korostetaan, että ehdotetun patenttilain hyvitys- ja vahingonkorvaussäännöstä (135 §) tulee tulkita yhdenmukaisesti ns. täytäntöönpanodirektiivin 13 artiklan kanssa. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, ehdotetun 135 §:n 1 momentin taustalla on täytäntöönpanodirektiivin 13 artikla ja tarkoituksena on, että säännöstä tulkitaan yhdenmukaisesti ko. artiklan kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriö ei näin ollen pidä esitettyä tarkennusta välttämättömänä, mutta se vastaa lakiesityksen tarkoitusta.

STY katsoo, että lain esitöissä tulisi oikeusvarmuuden vuoksi ottaa nimenomaisesti kantaa siihen, tuottaako väliaikainen suoja täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia (kielto-oikeutta) ennen patentin myöntämistä vai ei. Markkinaoikeuden oikeuskäytännössä on katsottu, että väliaikainen suoja ei tuota täytäntöönpanokelpoisia oikeuksia (kielto-oikeutta) ennen patentin myöntämistä. Ministeriö katsoo, että lakiesityksen 89 §:n ja 137 §:n sanamuotojen perusteella on selvää, että patentinloukkausta koskevia säännöksiä sovelletaan väliaikaisen suojan perusteella, jos patentti sittemmin myönnetään. Ehdotetut pykälät vastaavat näin ollen markkinaoikeuden omaksumaa tulkintalinjaa.

SPAY esittää, että 144 §:n 1 kohdassa käytetty nykyisen lain mukainen ”asiaankuuluva huolellisuus” -kriteeri muutettaisiin lievemmäksi ”tahattomasti” -kriteeriksi. SPAY katsoo lausunnossaan, että ”asiaankuuluva huolellisuus” -kriteerin käyttö päätöksenteossa on johtanut kohtuuttomiin seurauksiin siten, että oikeus on menetetty, vaikka selkeästi on ollut tarkoitus noudattaa määräaikaa. Työ- ja elinkeinoministeriö kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että ”asiaankuuluva huolellisuus” -kriteerin lieventäminen määräaikojen noudattamisen osalta lisäisi kolmansien osapuolien oikeudellista epävarmuutta.

IPR University Center esittää patenttilain terminologian muuttamista kauttaaltaan sukupuolineutraaliksi. Ammattimies-termin lisäksi myös asiamies-sana voisi tulla korvattavaksi muulla ilmaisulla. Ministeriö toteaa, että esityksen valmistelussa on pohdittu sukupuolineutraalia ilmaisua esimerkiksi patenttiasiamies-sanalle, mutta koska kyseessä on suojattu ammattinimike, ministeriö katsoo, että nimikkeen muutos tulisi ensin toteuttaa muussa lainsäädännössä (L auktorisoiduista teollisoikeusasiamiehistä 22/2014).

Tanja Müller
Johtava asiantuntija

LIITTEET

JAKELU Talousvaliokunta

TIEDOKSI